

IV Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament 2020-2023 Govern de les Illes Balears

Índex

1. Presentació	2
2. Context global: reptes i oportunitats	3
2.1. Una visió del desenvolupament integradora i a llarg termini	3
2.2. Enfocament <i>glocal</i> i multinivell	5
2.3. Nous paradigmes de la cooperació al desenvolupament	6
3. Context local: la cooperació de les Illes Balears	8
3.1. Diagnòstic de la cooperació impulsada pel Pla Director 2016-2019	8
3.2. Avaluació del Pla Director 2016-2019	11
3.3. Procés d'elaboració del Pla Director 2020-2023	12
4. Agents de desenvolupament de les Illes Balears	13
5. Marc estratègic: missió, visió, enfocaments i principis	17
5.1. Missió	17
5.2. Visió	17
5.3. Enfocaments transversals	17
5.4. Principis	20
6. Contribució de la cooperació de les Illes Balears als ODS	23
6.1. Actuacions de desenvolupament	23
6.2. Prioritats geogràfiques	24
6.3. Actuacions d'acció humanitària	25
6.4. Actuacions d'educació per a la transformació social	26
7. Modalitats i instruments de la cooperació al desenvolupament	28
7.1. Modalitats	28
7.2. Instruments	29
8. Recursos	32
9. Seguiment i avaluació del Pla Director	33

1. Presentació

D'acord amb el que estableix la Llei de cooperació de les Illes Balears, el pla director és l'instrument programàtic i d'orientació de la política de cooperació al desenvolupament del Govern.

El Pla Director 2020-2023 que teniu a les mans, l'elaboració del qual s'inicià el setembre de 2019 amb l'avaluació del pla anterior i amb la participació del sector de la cooperació de les Illes Balears, va ser aprovat pel Consell de Cooperació el 27 de gener de 2020 i tramès al Consell de Govern, que el va validar el dia 7 de febrer de 2020.

Aquest document estratègic, que marcarà el camí dels propers quatre anys, veu la llum quan les polítiques de cooperació del Govern de les Illes Balears compleixen 20 anys de trajectòria. Aquesta efemèride planteja la necessitat de fer balanç del camí recorregut i també de repensar fermament cap a on volem dur la cooperació balear en els propers vint anys.

Alguns dels objectius del començament continuen essent vigents un quart de segle després, i això obliga a enfocar-los des de noves perspectives que ens permetin avançar per assolir-los. Millorar la coordinació amb el sector i amb el territori, aplicar la coherència de polítiques de forma valenta i transversal, comunicar millor la nostra tasca, definir una estratègia d'educació per a la transformació social i enfortir la cooperació tècnica i la cooperació bilateral directa són algunes de les fites que ens hem proposat des de la Direcció General de Cooperació (DGC) per als propers anys.

No renunciem al fet que les Balears esdevinguin un referent en alguns aspectes de la cooperació, atesa la nostra realitat estratègica de ser illes enmig de la mar Mediterrània, en un moment en què la crisi climàtica i la crisi migratòria marquen l'actualitat social i política, sense oblidar el compromís que el Govern de les Illes Balears ha assumit a través de l'Agenda Balear 2030 i que ens ha d'acostar a assolir els 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible, acordats el setembre de 2015 a l'Assemblea de les Nacions Unides.

El repte és titànic, però amb la planificació, la constància i l'esforç de les persones i les entitats del sector farem feina per desgranar la complexitat dels nostres objectius i per avançar progressivament cap a l'assoliment d'aquest fi.

Fina Santiago
Consellera d'Afers Socials i Esports

2. Context global: reptes i oportunitats

2.1. Una visió del desenvolupament integradora i a llarg termini

En la Cimera per al Desenvolupament Sostenible del 2015, els 193 estats membres de les Nacions Unides (NU) varen arribar a un consens respecte del document final "Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible". La nova agenda encomana a tots els països, sigui quin sigui el seu nivell de renda, que contribueixin a un esforç global en favor del desenvolupament sostenible. Aquesta tasca implica tots els actors (inclosos la societat civil, el sector privat i l'àmbit acadèmic) i promou la incorporació de formes de vida sostenible en les actituds i les decisions individuals.

Les 5 P: les cinc dimensions entorn de les quals pivota l'Agenda 2030

L'Agenda gira al voltant de cinc dimensions (conegudes com les «5 P»): planeta, persones, prosperitat, pau i participació col·lectiva. En aquesta nova etapa, que suposa un bot qualitatiu respecte dels Objectius del Mil·lenni, es mantenen algunes prioritats de desenvolupament, com ara l'erradicació de la pobresa i la millora de l'accés a la salut, l'educació i la sobirania alimentària, però també s'estableixen un conjunt d'objectius econòmics, socials i ambientals, així com la voluntat de construir societats més pacífiques i inclusives, i es defineixen els mitjans d'aplicació. També es volen protegir els drets humans de totes les persones i, d'una manera especial, els drets de la infància i dels grups vulnerables, i es pretén caminar cap a l'equitat entre els gèneres i l'empoderament de totes les dones i les nines.

Els principis fonamentals que constitueixen la base de l'Agenda s'expressen mitjançant 17 objectius, 169 metes i 230 indicadors concrets i mesurables. Els estats signants també es comprometen a participar en un procés de seguiment i avaluació, elaborat a partir d'indicadors a escala mundial, regional i nacional. Per això, cada any les Nacions Unides elaboren un informe de seguiment del progrés dels compromisos plantejats en l'Agenda 2030.

Els 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de l'Agenda 2030

Tot i que s'han posat en marxa actuacions en el marc dels ODS i ja es veu algun resultat positiu, **l'evidència indica que és necessari actuar de manera urgent per donar respostes més contundents a les mancances de les persones i del planeta**. L'Informe dels ODS 2019 mostra que, si bé s'han aconseguit avenços en algunes àrees (com ara salut, energia no contaminant i treball decent), encara queden molts de reptes per assolir:

- ✓ La fam al món continua en augment: 821 milions de persones patien desnutrició l'any 2017. D'aquestes persones, dos terços viuen a l'Àfrica subsahariana i a l'Àsia meridional.
- ✓ El descens de la pobresa extrema continua, però a un ritme massa lent. Aquesta pobresa es concentra en la població rural femenina i es veu accentuada per conflictes violents i pels efectes del canvi climàtic.
- ✓ Precisament, les dades mostren que els efectes del canvi climàtic es produeixen més ràpidament del que estava previst: la temperatura del planeta pateix un increment continuat i el nivell de la mar continua augmentant a un ritme sense precedents.
- ✓ Milions d'infants continuen sense anar a escola, i no tots els que hi van assoleixen els nivells mínims de competència. Quant a la població adulta, 750 milions de persones són analfabetes i, d'aquestes, dos terços són dones.
- ✓ Es continuen exercint pràctiques lesives i altres formes de violència contra dones i nines. Valgui com a xifra esfereïdora que almenys 200 milions de dones i nines (la meitat a l'Àfrica occidental) han estat sotmeses a la mutilació genital femenina.
- ✓ Milions de persones han estat privades de la seva seguretat i dels seus drets (l'any 2018, més de 70 milions de persones fugien de guerres i conflictes) i, fins i tot, de la seva vida (l'any 2018, l'ONU va registrar i verificar quasi 400 assassinats de periodistes i persones defensores dels drets humans).

En definitiva, el suport per a la implantació dels ODS s'expressa d'una manera insuficient, i encara queden molts de reptes per endavant. L'ODS 17 («Aliances per assolir els ODS») no sembla complir al cent per cent el paper de generador i unificador d'esforços: les inversions privades no sempre estan dirigides al desenvolupament sostenible i l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) continua en descens com a font de finançament extern per als països menys avançats.

2.2. Enfocament *glocal* i multinivell

L'Agenda 2030 ha representat un canvi en l'enfocament tradicional de les polítiques de cooperació, atès que ha reforçat el paper dels diferents sectors socials (societat civil, sector privat, etc.) i dels múltiples nivells de govern (regionals i locals) a l'hora de plantejar reptes globals i inserir-los a escala local. Però, **perquè aquest canvi es produeixi, és necessària l'apropriació dels objectius de les polítiques públiques per part dels actors de desenvolupament.**

D'altra banda, el nou Consens Europeu sobre Desenvolupament (2017) assumeix els principis de l'Agenda i insta els seus membres a erradicar la pobresa mitjançant una governança de múltiples nivells i col·laboracions entre governs nacionals, regionals i locals. El Parlament Europeu ha presentat informes sobre el nou Consens, en què fa menció explícita de la «cooperació descentralitzada entre les administracions locals i regionals europees i dels països socis, com un mitjà eficaç d'enfortiment mutu de la capacitat d'aplicació dels ODS a escala local».

Com no podia ser d'altra manera, en el V Pla Director de 2018-2021, la cooperació espanyola assumeix els ODS en la planificació estratègica i lliga els seus objectius (generals, estratègics i específics) als principis de l'Agenda 2030. Quant a la cooperació descentralitzada, destaca la feina de les comunitats autònomes i les entitats locals i valora la pluralitat d'enfocaments i sensibilitats que aporten a la cooperació estatal, juntament amb la diversitat d'actors de desenvolupament.

Totes aquestes visions integradores i multinivell atorguen, per tant, un rol important a la cooperació descentralitzada, que té el valor afegit de situar-se en una esfera política més propera als interessos de la ciutadania. Això afavoreix la participació de la societat civil i d'altres actors en la definició de la política pública de cooperació i en la formulació de propostes de desenvolupament sostenible liderades per organitzacions locals de base, capaces de donar suport directe a les persones i les comunitats més desfavorides. A més, a l'hora d'aplicar aquestes polítiques en els països socis, la cooperació descentralitzada pot tenir un paper rellevant en l'enfortiment institucional i en la millora de les capacitats dels governs regionals i locals.

A les Illes Balears, els fons insulars de cooperació són el canal directe de treball i comunicació amb els municipis i tenen un paper clau en la difusió i l'execució de l'Agenda 2030. També la UIB i les ONGD han assumit com a propis els reptes globals i locals que implica l'Agenda 2030.

El Govern de les Illes Balears també assumeix aquests reptes i, mitjançant la seva política de cooperació, vol aprofitar les seves fortaleses per implicar-se, des del nivell regional i local, en l'aplicació dels principis de l'Agenda 2030. Cal, però, que tots els actors de desenvolupament assumeixin aquesta estratègia mitjançant processos participatius, tenint en compte que el suport social i polític ha d'assegurar la continuïtat en les estratègies de desenvolupament i ha de generar estabilitat en l'assignació de recursos públics per a AOD.

2.3. Nous paradigmes de la cooperació al desenvolupament

2.3.1. Països de renda mitjana, cooperació triangular i cooperació Sud-Sud

En un escenari mundial cada vegada més complex on s'ha produït un alentiment de l'economia mundial, molts de països de renda mitjana tenen dificultats per accedir a l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD). El PIB per càpita, indicador pel qual es decideix el nivell de renda dels països, **no reflecteix les bretxes estructurals i la desigualtat; per això, no pot ser considerat com a únic criteri d'assignació d'AOD.**

En aquest context, és necessari establir les bases del desenvolupament i enfortir les capacitats institucionals per garantir la governabilitat i les estructures necessàries per al desenvolupament sostenible. Per això, la cooperació amb els països que tenen una renda mitjana pot contribuir a enfortir la seva participació en el sistema multilateral i dinamitzar la cooperació Sud-Sud i triangular. És necessari continuar cooperant amb els països d'ingressos mitjans per mantenir el creixement a llarg termini i establir les bases del desenvolupament fins a aconseguir la transformació a economies més avançades i sostenibles. L'Agenda 2030 és el marc en el qual s'han de desenvolupar les estratègies nacionals i locals.

La cooperació Sud-Sud (aquella que es du a terme entre països del Sud i es basa en l'intercanvi de recursos i coneixements) implica **més equitat i horitzontalitat en l'escenari internacional, amb una apropiació més gran per part del receptor, un sentiment de responsabilitat compartida, i un estímul de les capacitats mútues.** D'altra banda, la cooperació triangular (entre països del Sud, amb la participació d'un organisme internacional, un país o una regió del Nord) suposa un repte per a la governança del sistema internacional de cooperació i obre la reflexió sobre noves maneres de definir consensos, actors i models de cooperació.

Les noves maneres de mesurar el desenvolupament han de tenir en compte la pluralitat d'actors i incorporar la mobilització de fons públics i privats com a aliances de responsabilitat compartida. És necessari donar suport a l'enfortiment de les estructures de governança multilateral, ampliar les eines de cooperació més enllà dels instruments financers i potenciar l'intercanvi de coneixements i el desenvolupament de capacitats.

2.3.2. Cooperació al desenvolupament i mobilitat humana

La mobilitat humana està unida de manera intrínseca a la cooperació al desenvolupament pel seu caràcter internacional i multilateral. Ambdues es connecten en l'Agenda 2030 i en el Pacte Mundial per a la Migració Segura, Ordenada i Regular (Marroc, 2019), en què es reconeix que la migració és una realitat pluridimensional que exigeix respostes coherents i integrals.

La cooperació internacional contribueix a la millora de les condicions de vida en els països d'origen, mitjançant el treball en els àmbits fonamentals dels drets humans, les necessitats bàsiques, la democràcia real i l'empoderament de la població local. Aquestes accions han de servir per generar noves oportunitats i evitar un procés migratori, que suposa una ruptura traumàtica i no desitjada. Així mateix, les crisis humanitàries provocades per la mobilitat humana forçada exigeixen respostes coordinades a escala internacional i multilateral.

2.3.3. Educació per a la transformació social de les Illes Balears

Dins el procés participatiu per elaborar aquest Pla Director, un dels punts de consens entre el conjunt d'actors va ser la necessitat de potenciar i recuperar l'educació per a la transformació social (ETS) com una de les línies estratègiques en la política de cooperació.

L'educació per al desenvolupament ha evolucionat significativament en les darreres dècades cap a una «sisena generació» que posa l'accent en la **necessitat d'educar des d'un pensament crític, assumir responsabilitats, empoderar-se i actuar a favor de la transformació de la realitat.**

L'ETS incorpora els enfocaments local-global i polític-pedagògic, la diversitat de subjectes i agents i el treball estructurat i en xarxa, fet que comporta la incorporació de nous actors, formes de treball i metodologies.

3. Context local: la cooperació de les Illes Balears

3.1. Diagnòstic de la cooperació impulsada pel Pla Director 2016-2019

El període que abasta el III Pla Director ha estat marcat per una certa recuperació enfront de la crisi econòmica a escala internacional que va obligar a ajustar les polítiques i el pressupost del Pla precedent. En el terreny pressupostari, s'ha complert el compromís polític d'arribar als sis milions d'euros l'any 2019 i garantir un increment anual en totes les convocatòries. En el pla estratègic, s'ha avançat en el compliment de les línies i els objectius plantejats i s'han assolit prop del 80 % dels indicadors establerts en l'exercici de planificació inicial. **Aquestes polítiques s'han pogut desenvolupar gràcies a la participació i l'esforç de tots els agents de cooperació.**

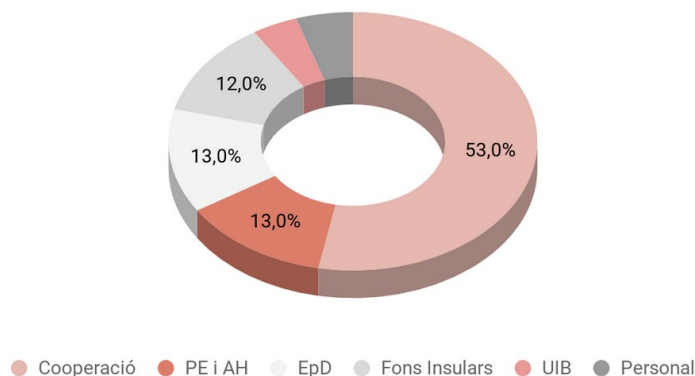
Les dades extretes del període 2016-2019 mostren, en primer lloc, l'increment progressiu del pressupost destinat a cooperació, així com la diferència entre la despesa prevista i la que finalment s'ha executat.

Any	Import previst	Import executat	Diferència
2016	4.151.466 €	3.878.074 €	-273.392 €
2017	4.688.183 €	4.642.538 €	-45.645 €
2018	5.271.115 €	5.070.079 €	-201.036 €
2019	6.036.099 €	5.778.525 €	- 257.574 €

Taula 1. Pressupost de cooperació previst i executat (2016-2019)

La distribució pressupostària consolidada respecte als tres àmbits principals de treball mostra que el 53 % del pressupost s'ha destinat a cooperació; el 13 %, a ajuda humanitària (AH) i emergències, i el 13 %, a educació per al desenvolupament (EpD). D'altra banda, el Govern ha contribuït, com a soci, als tres fons insulars de cooperació amb el 12 % del pressupost, i l'aportació a la UIB ha suposat el 4 %. Finalment, les despeses de personal i gestió pròpies han suposat el 5 % del total pressupostat.

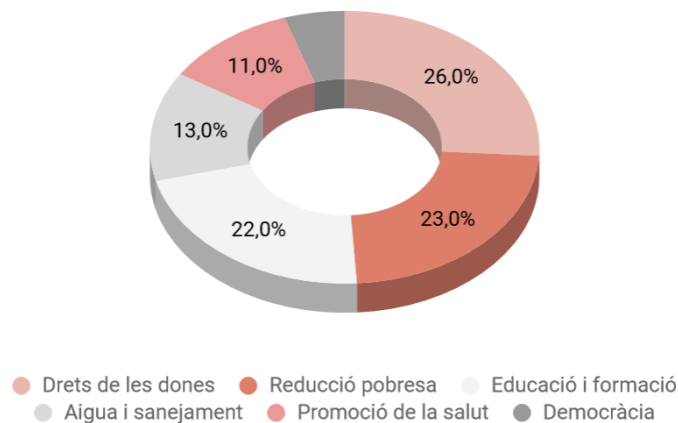
Distribució pressupost 2016-19

Gràfic 1. Distribució pressupostària (2016-2019)

Pel que fa a les actuacions de cooperació al desenvolupament, els tres principals sectors d'intervenció s'han centrat en la defensa dels drets de les dones (26 %), el desenvolupament local per a la reducció de la pobresa (23 %) i l'educació i la formació (22 %). Els projectes destinats a la dotació d'aigua potable i al sanejament bàsic han suposat el 13 % del pressupost destinat a cooperació; els enfocats a la promoció de la salut, l'11 %, i, finalment, el 5 % s'ha destinat a la defensa de la democràcia i el poder local entre la població destinatària dels països socis. D'aquestes actuacions, el 93 % s'han duit a terme mitjançant subvencions a les entitats de les Illes Balears.

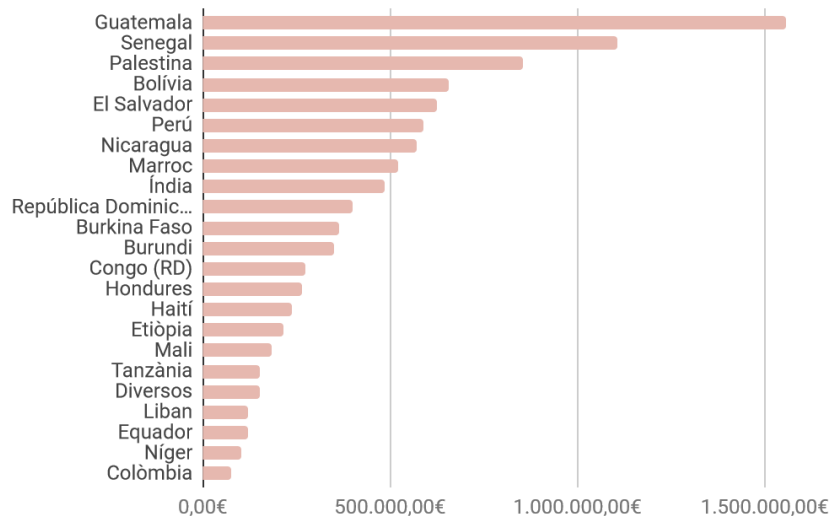
Sectors de cooperació 2016-19

Gràfic 2. Sectors de cooperació al desenvolupament 2016-2019

Per àrees geogràfiques, es manté la tendència històrica de concentrar les accions als països de l'Amèrica Llatina, principalment a Guatemala, Bolívia i El Salvador. A l'Àfrica subsahariana, s'ha accentuat la cooperació amb el Senegal i, a la Mediterrània, es continua donant suport de manera prioritària a la població palestina.

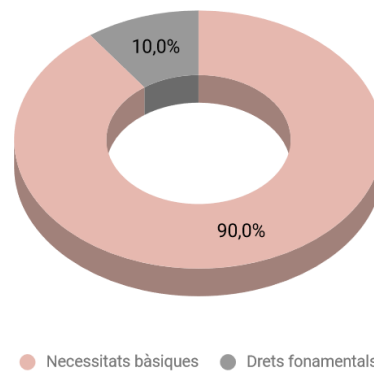
Finançament per països 2016-19

Gràfic 3. Finançament 2016-2019 per països

Pel que fa a la distribució pressupostària segons els àmbits prioritaris d'acció humanitària, la contribució a la satisfacció de les necessitats bàsiques, urgents i immediates ha suposat el 90 % dels recursos econòmics disponibles, i la defensa dels drets fonamentals lligats a situacions d'emergència o crisis cròniques n'ha ocupat el 10 %. La reducció dels riscos davant desastres, el tercer àmbit prioritzat en el Pla Director anterior, no queda reflectit en el gràfic, atès que no se n'ha presentat cap projecte, ni a la convocatòria de postemergència ni amb convenis bilaterals. Del total de projectes, el 54 % s'han duit a terme mitjançant les convocatòries anuals de subvencions a les entitats de les Illes Balears, i la resta, de forma directa.

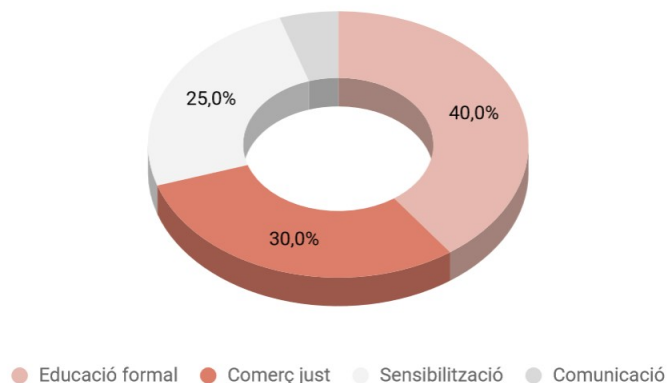
Àmbits d'Acció Humanitària 2016-19

Gràfic 4. Àmbits d'acció humanitària 2016-2019

En darrer lloc, les dades relatives a les dimensions prioritàries d'educació per al desenvolupament mostren la distribució de les despeses següent: el 40 % s'han destinat a les actuacions dutes a terme en l'àmbit de l'educació formal (en un centre educatiu); el 30 %, a les accions de comerç just; el 25 %, a la tasca de sensibilització i foment d'una consciència crítica, i el 5 % del pressupost s'ha destinat a la comunicació per a la transformació social. Respecte a l'execució d'aquestes actuacions, les entitats de les Balears han accedit al 87 % del pressupost mitjançant les convocatòries de subvencions, i el 13 % restant ha estat gestionat de manera directa per la Direcció General de Cooperació.

Dimensions d'EpD 2016-19

Gràfic 5. Dimensions d'educació per al desenvolupament 2016-2019

3.2. Avaluació del Pla Director 2016-2019

Per valorar l'aplicació de les línies estratègiques al llarg de l'execució del Pla Director 2016-2019, es va promoure la participació de tots els agents de cooperació de les Illes Balears mitjançant un qüestionari consensuat prèviament amb el Grup de Seguiment i Avaluació del Consell de Cooperació i basat en els indicadors d'avaluació reflectits en la matriu de planificació. S'envià el qüestionari a 60 agents de cooperació, i es va rebre resposta de 26 entitats. Els resultats d'aquest sondeig es compartiren en un taller en què participaren 41 persones en representació de les entitats socials, així com de la cooperació municipalista i universitària.

La tasca d'avaluació interna ha estat enriquidora, ja que s'ha basat en un procés generador d'aprenentatges que ha de servir per millorar, en darrer terme, les polítiques de desenvolupament de la Direcció General de Cooperació. Aquesta reflexió conjunta ha permès extreure dades útils per detectar les fortaleses i les dificultats, però també per identificar els reptes a mitjà termini.

Com a principals fortaleses d'aquest període, es destaquen les dades següents:

- ✓ Al voltant del 90 % dels agents coneixen els enfocaments, els objectius i les línies estratègiques del Pla Director.
- ✓ Més del 70 % dels agents tenen en compte les directrius bàsiques establertes en el Pla Director per planificar les actuacions pròpies.
- ✓ El 68 % dels agents consideren clarament que la simplificació dels processos de justificació de les subvencions ha suposat una millora del procediment.
- ✓ El 96 % dels agents han incorporat l'enfocament de gènere i basat en els drets humans en el cicle dels projectes.
- ✓ El 77 % dels agents valoren de manera clarament positiva les activitats (conferències, exposicions, campanyes, etc.) organitzades per la DG de Cooperació.
- ✓ El 61 % dels agents valoren de manera clarament positiva el suport de la DG de Cooperació a iniciatives de sensibilització sobre comerç just i consum responsable.

D'altra banda, s'han evidenciat aspectes per millorar, i alguns objectius operatius plantejats inicialment no s'han pogut assolir de manera integral. Així ho demostren les dades següents:

- ✓ Tots els assistents estan d'acord que el Pla Director és un document massa extens i general, que s'ha de concretar i agilitar perquè sigui realment útil.
- ✓ La major part dels agents no consideren que s'hagi avançat en la millora de la comunicació, la coordinació i la participació en el si dels òrgans dels quals formen part.

- ✓ En relació amb la coherència de polítiques, només el 15 % dels agents consideren que s'ha avançat clarament en les polítiques de desenvolupament del conjunt del Govern.
- ✓ Tampoc no es considera que s'hagi promogut de manera suficient la compra pública ètica, que continua essent una assignatura pendent per a l'Administració de la CAIB.
- ✓ El 27 % dels agents valoren negativament la informació referida a la cooperació que apareix en els mitjans de comunicació i les xarxes socials, enfront del 23 % que la valoren positivament. La resta (el 49 %) no ho saben o no contesten.

Arran d'aquest exercici d'avaluació, el Pla Director 2020-2023 vol incorporar les mesures adients per assumir els reptes que es plantegen durant el proper període. Per començar, escoltant la demanda dels agents de cooperació, s'ha procurat elaborar un document que resulti àgil i pràctic. Es tracta, doncs, de dissenyar un full de ruta estratègic i operatiu que sigui útil per a tots els agents però, a la vegada, fidel a les diferents realitats de cada una de les illes. Per això, la **Direcció General de Cooperació vol reforçar la seva presència a tot l'àmbit de la nostra comunitat.**

3.3. Procés d'elaboració del Pla Director 2020-2023

Aquest quart exercici de planificació estratègica s'inicià amb l'elaboració d'un qüestionari, amb el consens del Grup de Seguiment i Avaluació del Pla Director constituït en el marc del Consell de Cooperació.

Una vegada recollides les dades, es convocaren dos tallers de reflexió conjunta amb una doble finalitat: d'una banda, socialitzar l'avaluació del Pla Director anterior i, de l'altra, consensuar les directrius bàsiques que havien de guiar el Pla Director present. El debat va ser extens i divers, i es plantejaren diverses dinàmiques participatives l'objectiu de les quals era esbrinar quins elements havien de formar part de la nova estratègia.

S'han procurat recollir totes les perspectives i s'han prioritzat les més compartides. Aquest fet ha facilitat que els objectius del Pla s'hagin definit amb el màxim consens, amb la voluntat que totes les persones, entitats i institucions s'hi puguin sentir reflectides i identificades.

Per tancar el procés, l'esborrany del Pla Director s'ha fet públic perquè els distints agents hi puguin afegir les aportacions que considerin oportunes. Finalment, en el marc del Consell de Cooperació, s'han debatut les esmenes i s'ha acordat un document final que, en darrer terme, ha estat aprovat per la consellera d'Afers Socials i Esports i sotmès a la consideració del Consell de Govern.

4. Agents de desenvolupament de les Illes Balears

La Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament, estableix múltiples agents de desenvolupament, així com els mecanismes de participació i coordinació: el Consell de Cooperació al per Desenvolupament, la Comissió de Coordinació dels Ens Territorials de les Illes Balears i la Comissió Interdepartamental de Cooperació per al Desenvolupament. Però hi ha altres actors per tenir en compte: els centres educatius, els mitjans de comunicació, les empreses d'economia social i solidària, les entitats i institucions del Sud i, en general, totes les entitats socials que tenen entre els seus objectius el desenvolupament humà. Sense oblidar la importància de cada un dels col·lectius dins la xarxa de la cooperació balear, aquest Pla Director descriu els agents més representatius i els que han interactuat d'una manera més directa en iniciatives de desenvolupament durant els darrers quatre anys.

a) La **Direcció General de Cooperació**, actualment integrada en la Conselleria d'Afers Socials i Esports, té com a objectiu executar la política de cooperació al desenvolupament de l'Administració autonòmica. Durant els més de vint anys d'història des que es creà l'any 1999, ha anat construint estructures de gestió dels instruments de cooperació i d'aplicació dels recursos econòmics destinats al desenvolupament de les poblacions més desfavorides. En aquest Pla Director, el Govern de les Illes Balears fa una aposta per enfortir la coordinació entre els diferents agents, i es proposa:

- ✓ **Potenciar la coherència de polítiques dins l'Administració** de la CAIB, però també amb l'Administració local, mitjançant la dotació de funcions efectives a les comissions Interdepartamental i de Coordinació dels Ens Territorials.
- ✓ **Impulsar la cooperació tècnica** des d'una perspectiva estratègica, amb la implicació de tot el Govern en la política de cooperació.
- ✓ **Millorar l'organització i el funcionament del Consell de Cooperació** com a espai de coordinació i participació, i consolidar els grups de treball encarregats d'analitzar diferents temàtiques.
- ✓ **Fomentar l'augment de capacitats mitjançant la formació especialitzada**, en coordinació amb l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat de la UIB.

b) Els **fons de cooperació** —Fons Mallorca de Solidaritat i Cooperació (1993), Fons Menorquí de Cooperació (1993) i Fons Pitiús de Cooperació (1999)— són agents preferents de la cooperació descentralitzada balear, atès que agrupen tots els ajuntaments, els quatre consells insulars i també la mateixa Administració autonòmica. Els tres fons són associacions que actuen com a instruments de coordinació dels esforços dels ajuntaments i dels consells insulars, juntament amb altres entitats privades, per gestionar de manera conjunta i ordenada els esforços econòmics i les iniciatives de cooperació i solidaritat.

Aquest Pla Director aposta clarament per continuar donant suport, a través dels fons, als governs locals i a la cooperació municipalista de les Illes Balears, així com per potenciar la coordinació i la complementarietat mútues. Aquesta col·laboració es perfilarà mitjançant aliances en els àmbits següents:

- ✓ S'establiran estratègies de coordinació per impulsar, de manera conjunta, la cooperació descentralitzada directa i de suport a processos.
- ✓ Els fons seran els agents preferents en la promoció de la governança democràtica i municipalista, la qual cosa implica la millora de les capacitats dels governs locals en la gestió del territori, així com el suport a les estructures ciutadanes o comunitàries que treballen en el foment de la participació, la democràcia local i els drets humans.
- ✓ Atesa la proximitat dels fons amb la ciutadania de les Illes Balears, es definiran, conjuntament, canals de col·laboració i coordinació per a la promoció i l'execució d'iniciatives d'educació per a la ciutadania global i de comunicació transformadora com a eines estratègiques.
- ✓ Es valorarà donar resposta a les emergències i ajuda humanitària de manera directa i coordinada com a Illes Balears, tot respectant l'autonomia de cadascuna de les parts integrants.
- ✓ S'impulsaran els intercanvis tècnics de personal de les administracions públiques de les Illes Balears.
- ✓ Es definiran estratègies pel foment de la formació en dues vessants: d'una banda, mitjançant la creació de capacitats del personal tècnic i polític de les administracions locals de les Illes Balears en matèria de cooperació, prenent com a referent ineludible els ODS de l'Agenda 2030 i, de l'altra, amb l'enfortiment de les capacitats tècniques dels fons mitjançant l'accés a la formació especialitzada i continuada.
- ✓ Es coordinarà i harmonitzarà la introducció d'eines de simplificació administrativa, en la mesura que la normativa ho permeti, dels instruments de subvenció adreçats a les entitats del sector i a la resta d'actors de la cooperació al desenvolupament.

c) **L'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS)** és l'estructura solidària de la Universitat de les Illes Balears (UIB). Impulsa tres línies estratègiques: la cooperació universitària per al desenvolupament, l'educació per a una ciutadania global i el voluntariat, totes emmarcades en l'Agenda 2030 per a un desenvolupament humà sostenible.

En el marc de la CRUE (Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles) i de l'Observatori de la Cooperació Universitària al Desenvolupament, s'han elaborat tota una sèrie de directrius de la cooperació universitària per al desenvolupament per al període 2019-2030. Aquestes directrius es plantegen en un marc flexible, que possibiliti la generació de polítiques universitàries des de plantejaments oberts i dinàmics per donar resposta a les demandes de cada moment.

La cooperació universitària per al desenvolupament s'estructura des d'un enfocament transversal basat en els drets humans, que promou les llibertats

fonamentals i el respecte a la dignitat humana i la justícia ecosocial. Així doncs, és una cooperació que es fonamenta en els enfocaments d'equitat de gènere, de sostenibilitat ecològica i dels drets humans i que es basa en els valors de la solidaritat, la participació, la tolerància, la corresponsabilitat, la justícia, la innovació i el treball en xarxa o les aliances estratègiques.

Les seves línies d'acció s'alineen amb les funcions de la institució universitària, posant en valor els avantatges comparatius de les universitats en el sector de la cooperació, amb l'objectiu de generar resultats per a la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i de les metes corresponents. Les línies d'acció més específiques que s'han de prioritzar, enfortir i coordinar amb la Direcció General de Cooperació són les següents:

- ✓ La **formació**, per transversalitzar una educació per a una ciutadania global que generi una ciutadania responsable, crítica i compromesa amb el desenvolupament humà sostenible.
- ✓ La **recerca, la investigació i la innovació**, amb la creació d'estratègies R+D+I que responguin als reptes globals i facilitin la recerca col·laborativa per trobar solucions i alternatives.
- ✓ La transferència de coneixement, mitjançant la **cooperació tècnica** i la coordinació amb la resta d'agents de la cooperació i socis locals.
- ✓ El **compromís social universitari i la coherència de polítiques**, per mitjà de la connexió i la corresponsabilitat amb la societat *glocal*.

d) Des de la **societat civil**, diversos agents (associacions, moviments de base, sindicats, entitats religioses) varen ser els impulsors de la solidaritat internacional i la cooperació al desenvolupament. Un dels principals col·lectius són les organitzacions no governamentals per al desenvolupament (ONGD). El naixement i l'evolució de les ONGD a les Illes Balears segueix un camí semblant al de la resta de l'Estat espanyol: sorgides com un moviment civil i reivindicatiu, varen viure un moment d'auge a mitjan anys noranta del segle passat, període en què es multiplicaren en nombre i en quantitat d'accions. Actualment, a les Illes Balears hi ha més de cent entitats que duen a terme accions de cooperació amb països empobrits i d'educació per al desenvolupament amb la població balear. L'única xarxa d'entitats del sector de la cooperació al desenvolupament a la comunitat autònoma està representada per la Coordinadora d'ONGD de les Illes Balears (CONGDIB), federació que actualment té una trentena de membres. Les activitats de la CONGDIB es divideixen en diferents àrees que es corresponen amb els objectius fundacionals: la cohesió i la coordinació de les entitats de les Illes Balears que treballen en cooperació; la sensibilització i la formació de la ciutadania entorn de la cooperació, el desenvolupament i la solidaritat, i la participació en el disseny de les polítiques de cooperació. La CONGDIB està representada en el Consell de Cooperació per al Desenvolupament de les Illes Balears mitjançant dos dels seus membres.

e) Tots els actors de la cooperació balear treballen en estreta coordinació amb els socis del Sud. Els **agents dels països socis** són els vertaders protagonistes dels

G
O
I
B
/

processos de desenvolupament: organitzacions socials i entitats públiques o privades que participen o contribueixen, d'una manera o altra, a millorar la qualitat de vida de les persones. Per aquest motiu, es considera fonamental donar suport a l'enfortiment d'aquestes entitats i institucions, perquè millorin les eines de gestió respectives i avancin en la qualitat de les intervencions de cooperació. De la mateixa manera, és important promoure xarxes d'organitzacions que treballen per una causa en comú, així com l'empoderament de les dones i els homes que les lideren.

f) No es pot concloure la relació d'agents de desenvolupament sense parlar dels **cooperants** —voluntaris o remunerats— de les Illes Balears. La Llei 9/2005 els descriu com les persones físiques que, de manera responsable, participen en els programes i els projectes de cooperació al desenvolupament mitjançant els agents de cooperació de les Illes Balears, i especifica que l'Administració de la CAIB ha de fomentar el voluntariat al servei de la solidaritat internacional. La figura del cooperant és un element fonamental en la difusió i la promoció de la solidaritat entre la ciutadania de les Illes Balears.

5. Marc estratègic: missió, visió, enfocaments i principis

El Govern de les Illes Balears projecta la política de cooperació d'acord amb els valors que fonamenten les actuacions de desenvolupament expressats en la Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament.

El Pla Director 2020-2023 proposa definir el seu marc estratègic seguint les directrius marcades a nivell estatal (mitjançant el V Pla Director de la Cooperació Espanyola 2018-2021), europeu (amb el nou Consens Europeu sobre Desenvolupament revisat l'any 2017) i internacional (d'acord amb els ODS marcats en l'Agenda 2030 de les Nacions Unides), amb el reconeixement i la promoció del valor diferencial i transformador de la cooperació descentralitzada de les Illes Balears.

5.1. Missió

La missió és promoure el desenvolupament humà sostenible mitjançant una política de cooperació que contribueixi a l'erradicació de la pobresa i a la defensa dels drets fonamentals de les persones.

5.2. Visió

Es planteja fomentar una cooperació descentralitzada orientada a la consecució dels ODS, mitjançant el desenvolupament d'instruments que afavoreixin l'empoderament de les comunitats, la reducció de les desigualtats, l'equitat de gènere, la sostenibilitat ecològica i la construcció d'una ciutadania global, crítica i transformadora. Per assolir aquestes fites, vetlam per la coherència entre totes les polítiques del Govern de les Illes Balears i comptam amb la iniciativa de la societat civil i de tots els agents de desenvolupament de les Illes Balears.

5.3. Enfocaments transversals

Els enfocaments transversals constitueixen el marc general que determina el conjunt de les polítiques i les actuacions de desenvolupament de les Illes Balears.

El Pla Director 2020-2023 se centra en l'enfocament de drets humans, l'enfocament de gènere en el desenvolupament (GED) i la sostenibilitat mediambiental.

5.3.1. Drets humans

El compromís amb la promoció i la protecció dels drets humans és la base de la política de cooperació balear. És imprescindible que la cooperació internacional se centri a abordar el problema dels drets humans des d'una perspectiva holística, que posi l'ésser humà en el centre de l'acció, contextualitzat en les dimensions socials, culturals, econòmiques i mediambientals del seu territori.

La Declaració d'Enteniment Comú de les Nacions Unides (2003), sobre els enfocaments basats en els drets humans en la cooperació i la programació del desenvolupament, assenyalava que totes les polítiques, les assistències tècniques i els programes de cooperació han de promoure la realització dels drets humans, tal com s'estableix en la Declaració Universal dels Drets Humans i en altres instruments internacionals. De la mateixa manera, la Declaració afirma que les actuacions de cooperació contribueixen al desenvolupament de les capacitats de les persones titulars d'obligacions i de drets.

Els drets humans han de ser, per tant, l'eix central de tot procés de disseny, implantació, seguiment i avaluació de les polítiques públiques de cooperació, que han d'anar dirigides a reforçar la institucionalitat democràtica. Els drets humans i la governabilitat democràtica són els elements que garanteixen la pau social i política, contribueixen a erradicar la desigualtat, sostenen la base del desenvolupament dels estats i permeten la transició cap a la democràcia. Drets humans i governabilitat són el marc necessari per al desenvolupament de capacitats i el desenvolupament sostenible.

La política pública de cooperació de les Illes Balears incorporarà l'enfocament de drets humans en la presa de decisions i en l'execució d'accions, l'objectiu de les quals és protegir, promoure, respectar i garantir els drets humans de totes les persones, grups i col·lectivitats —amb especial cura dels sectors més vulnerables, com ara la infància—, sota els principis d'equitat i no-discriminació.

5.3.2. Equitat de gènere

L'eliminació de totes les formes de discriminació és l'essència dels drets humans, i la lluita contra la discriminació per qüestió de gènere serà un element clau per la política de cooperació balear.

Aquest Pla assumeix que les desigualtats de gènere i les múltiples violències contra les dones són presents en gairebé totes les societats, amb especial virulència contra les nines i les adolescents. **Sense equitat de gènere, no hi ha desenvolupament possible.**

La cooperació balear, compromesa amb la superació i la transformació d'aquesta realitat, aposta per continuar integrant l'enfocament de gènere en el desenvolupament (GED) des d'un plantejament dual.

L'enfocament GED es basa en l'anàlisi de les relacions de poder entre dones i homes i aplica accions específiques per transformar els processos socials que provoquen i reproduïxen aquestes desigualtats. D'altra banda, l'enfocament dual complementa l'enfocament GED amb la incorporació del *mainstreaming* o transversalització de gènere en el conjunt de les polítiques de cooperació que es duïguin a terme, en tots els nivells i en tots els àmbits.

Durant aquest període, es promourà un model de desenvolupament que abordi les causes estructurals de gènere des d'una mirada feminista però també decolonial, que fugi del caràcter reductiu i simplista de les mirades imposades des d'Occident sobre les dones del Sud i reconegui la seva capacitat d'acció i organització, seguint el camí assenyalat per la Declaració de Mèrida sobre el compromís de les institucions públiques en matèria de drets humans LGTBI en el món.

Finalment, conscients de la importància de donar veu al col·lectiu LGTBIQ+, impulsarem la visibilitat de la diversitat sexual i de gènere en la cooperació balear. Per a això, iniciarem un procés de debat i reflexió sobre aquest enfocament, per integrar-lo d'una manera més decidida en accions i planificacions futures.

5.3.3. Sostenibilitat mediambiental

Les regions amb més biodiversitat del planeta corresponen a països que tenen un desenvolupament humà mitjà i baix. Aquestes zones desfavorides, aquelles on viuen les poblacions que més depenen dels recursos naturals per sobreviure, pateixen amb més virulència els efectes d'una crisi mediambiental cada vegada més evident. **La lluita pels recursos naturals origina conflictes que provoquen greus impactes ambientals**, com la contaminació dels sòls i de les aigües. En aquest sentit, la comunitat científica preveu que problemes que ja són greus, com ara la destrucció dels ecosistemes, la pèrdua de biodiversitat, la desertificació o el canvi climàtic, poden ser font de nous conflictes a mitjà termini. Les actuacions que derivin d'aquest Pla Director han d'assegurar una bona gestió dels recursos naturals i l'accés equitatiu per a totes les persones i comunitats. Per això, és fonamental treballar en la millora de les capacitats de les poblacions més vulnerables i en l'enfortiment de la governança ambiental.

L'escalfament global té conseqüències greus per al desenvolupament dels pobles, i el canvi climàtic ha passat de ser un problema ambiental a ser una qüestió de drets humans. Segons dades de les Nacions Unides, s'estima que l'any 2050 hi haurà 200 milions de persones desplaçades per motius ambientals. Gran part d'aquests desplaçaments es produeixen dins els mateixos països o regions, sobretot a l'Àfrica i a l'Amèrica Llatina.

Les darreres trobades de les Nacions Unides —la Cimera d'Acció Climàtica (Nova York, setembre de 2019) i la Conferència de les Parts en la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic COP25 (Madrid, desembre de 2019)— han motivat mobilitzacions a escala internacional liderades per la població jove i, fins i tot, una vaga mundial pel clima. Eren els fòrums idonis perquè els estats membres exposassin els seus compromisos per reduir l'escalfament global provocat per les emissions de gasos d'efecte hivernacle d'aquí al 2050. Però la realitat és que els principals països contaminants no s'han compromès a retallar les emissions, i només una setantena d'estats han mostrat el seu acord a retallar les emissions per poder complir els objectius de l'Acord de París i accelerar la transició de l'economia gris a la verda. El fet, per tant, és que molts països petits en

desenvolupament i els països menys avançats es troben entre els que varen adquirir més compromisos, tot i que són els que menys han contribuït al problema. Per aquest motiu, en la conclusió de la Cimera de Nova York, el secretari de les Nacions Unides va assenyalar que «necessitam que totes les institucions financeres, públiques i privades elegeixin, ara ja sí, l'economia verda».

5.4. Principis

Els principis de gestió, derivats de la Llei 9/2005, posen un èmfasi especial en la coherència de polítiques, la coordinació, l'eficàcia i l'eficiència, i la transparència. La finalitat comuna de l'aplicació d'aquests principis és la consecució d'una **cooperació de més qualitat**, que millori els instruments i els procediments i que generi coneixement i aprenentatge gràcies als processos d'avaluació.

5.4.1. Coherència de polítiques

Aquest Pla Director advoca per la coherència de polítiques, entesa com la **integració de la perspectiva del desenvolupament humà i de la sostenibilitat en tots els nivells de les polítiques públiques de la CAIB**, així com la seva coordinació i complementarietat.

En el procés participatiu d'avaluació de l'anterior Pla Director, la coherència de polítiques ha estat un element central en els debats i les reflexions amb les entitats del sector de la cooperació, amb la conclusió majoritària de la seva importància i centralitat.

La coherència de polítiques és un repte majúscul, perquè implica totes les conselleries, departaments i organismes de l'Administració pública. Tal com estableix l'ODS 17, no podem limitar l'acció pal·liativa de l'impacte de determinades actuacions únicament a l'exterior, sinó que s'ha de garantir una acció de govern adequada per al desenvolupament sostenible a l'interior del mateix país i que compregui el conjunt de les polítiques públiques.

Així, es treballarà per impulsar les accions següents:

- ✓ **Redefinició dels espais de participació**, en el marc de la redacció de la nova llei de cooperació, amb l'objectiu de millorar-ne el funcionament.
- ✓ **Impuls de la cooperació tècnica** des d'una visió estratègica, amb la participació de diferents departaments del Govern de les Illes Balears.
- ✓ **Promoció del paper del Consell de Cooperació en el seguiment i el control** de l'acompliment de la coherència de les polítiques per al desenvolupament.
- ✓ **Consolidació de la incorporació d'aspectes socials, ambientals i de drets humans en la contractació pública** dins el Govern de les Illes Balears.
- ✓ **Continuïtat de la tasca en els centres educatius**, de manera coordinada amb la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca, per impulsar una

societat més justa i afavorir un pensament crític i transformador de la societat.

- ✓ **Reforç del treball amb els consells insulars**, en el marc de la Comissió de Coordinació dels Ens Territorials i a través dels fons insulars de cooperació.

5.4.2. Coordinació

La coordinació real i efectiva amb totes les administracions públiques, amb les entitats socials i amb altres agents de desenvolupament continua essent cabdal durant el període que cobreix aquest Pla Director. De la mateixa manera, es pretén consolidar la coordinació amb la resta de comunitats autònomes i amb l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID).

Podem destacar les següents accions dirigides a enfortir la coordinació:

- ✓ **Amb el sector de la cooperació balear:** es prioritzarà la coordinació en els àmbits de feina compartits, com ara en les bases reguladores de subvencions, les accions en ETS, els viatges de seguiment sobre el terreny o les accions formatives.
- ✓ **Amb els tres fons insulars:** com a agents preferents de les administracions locals de les Illes Balears, es promouran estratègies específiques de coordinació que permetin l'impuls de la cooperació descentralitzada directa. La identificació d'actuacions conjuntes amb els fons insulars posarà una atenció especial a la promoció d'iniciatives d'educació per a la ciutadania global i transformadora, com a eina estratègica de la cooperació a les Illes Balears.
- ✓ **Amb la Universitat de les Illes Balears:** es treballarà especialment la coordinació en l'àmbit de la cooperació tècnica, la recerca i innovació i la formació especialitzada.
- ✓ **Amb la resta de comunitats autònomes de l'Estat:** es continuarà fent feina per a una millor coordinació, tant en el marc de les trobades anuals com en els espais que preveu el Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació. Es posarà un interès especial en la creació d'una plataforma de dades comunes i compartides que reculli el conjunt d'actuacions de la cooperació descentralitzada, tal com s'acordà en la XII Trobada de Comunitats Autònomes i Cooperació (Palma, 2019).
- ✓ **En situacions d'emergència i crisi humanitària:** es promourà un espai per donar una resposta coordinada amb la resta d'agents de les Illes Balears. En paral·lel, es continuarà donant suport actiu al conveni subscrit en matèria d'acció humanitària amb l'AECID.

5.4.3. Eficiència i eficàcia

En els darrers anys, els agents socials de cooperació han expressat la necessitat de simplificar els procediments de gestió de les ajudes concedides pel GOIB en règim de concurrència competitiva. Aquest és l'esperit del Decret 15/2018, de 8 de juny, del règim especial de les ajudes a l'exterior en matèria de cooperació per al

desenvolupament i solidaritat internacional i del Registre d'organitzacions no governamentals de desenvolupament de les Illes Balears. Aquest Decret vol suposar un pas endavant respecte de l'anterior quant a la qualitat dels projectes de cooperació i a l'eficiència de la gestió dels recursos públics.

D'altra banda, amb la voluntat d'adaptar els textos normatius al context actual, la Direcció General de Cooperació elaborarà, juntament amb els agents del sector i en coordinació amb els serveis jurídics del Govern, **una nova de llei de cooperació al desenvolupament de les Illes Balears** que s'ajusti a la realitat actual i a les necessitats del sector i que, recollint expertesa i bones pràctiques, estableixi les bases de la cooperació al desenvolupament de la propera dècada.

Aquest procés es presenta com una oportunitat per debatre quina ha de ser la funció social de la cooperació al desenvolupament en el nou context internacional i per millorar les eines de coordinació i participació.

A més de la gestió dels instruments, aquest Pla Director cerca l'harmonització amb altres donants en un mateix territori, com a eina per incrementar l'eficàcia de les intervencions, i assumeix les directrius marcades per l'Agenda 2030 sobre l'eficàcia de l'ajuda, que s'han anat adaptant a les noves realitats des de la Declaració de París de 2005 fins a l'actualitat. En aquest context, és d'especial interès per a la cooperació de les Illes Balears el reconeixement del paper dels actors governamentals no estatals i de les autoritats locals a l'hora de generar condicions per al desenvolupament, així com l'aplicació dels quatre principis bàsics de Busan (2011): l'apropiació de les prioritats del desenvolupament; l'enfocament en els resultats; les aliances inclusives, i la transparència i la responsabilitat compartida.

Durant el període que cobreix el Pla, la Direcció General de Cooperació durà a terme una revisió continuada dels instruments de cooperació, juntament amb els actors del sector: incorporar nous instruments, com la innovació i la recerca, amb la finalitat de contribuir a millorar l'eficiència de la cooperació; impulsar les actuacions en xarxa, i posicionar el sector de la cooperació com un actor d'incidència política a les Illes Balears. Es prestarà una atenció especial a la formació del personal propi de la DG de Cooperació, però també de la resta d'agents de cooperació, amb l'objectiu que l'augment de capacitats repercuteixi en l'augment de l'eficàcia de les actuacions que s'executen, tant a la nostra comunitat com als països socis.

5.4.4. Transparència

En darrer lloc, el IV Pla Director aposta per la implantació d'instruments que facilitin la transparència i la rendició de comptes. Per això, se cercarà la participació de tots els agents en la planificació estratègica de la política autonòmica de cooperació al desenvolupament. L'espai de participació per excel·lència és el Consell de Cooperació per al Desenvolupament, perquè aglutina els agents de cooperació de les Illes Balears i és l'encarregat de conèixer i

G
O
I
B
/

informar sobre els documents normatius i estratègics. Però a més de cercar la transparència amb els agents de cooperació, aquest Pla Director vol desenvolupar eines, principalment vinculades amb els mitjans de comunicació i les noves tecnologies, per aglutinar les dades de cooperació de totes les Illes Balears i **per augmentar la rendició de comptes cap al conjunt de la ciutadania de les Balears.**

6. Contribució de la cooperació de les Illes Balears als ODS

Aquest Pla Director pretén construir les prioritats de la cooperació de les Illes Balears a partir de l'alineació amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible i definir el seu contingut per respondre a les fites que s'hi estableixen. Per això, tot i que les prioritats sectorials s'associaran amb objectius concrets, es farà un exercici per orientar les actuacions des d'una perspectiva integral, en consonància amb el que marca l'Agenda 2030, per incidir sobre les necessitats identificades, tenint sempre present la indivisibilitat dels 17 ODS.

Tot i la interrelació entre els mateixos ODS de l'Agenda 2030, el GOIB vol situar les persones en el centre de la seva política de cooperació. Per això, aquest Pla Director pretén aplicar de manera transversal els ODS 1 («Posar fi a la pobresa en totes les seves formes i a tot el món») i 10 («Reducir la desigualtat dins i entre els països») en totes les iniciatives que impulsi, perquè la promoció de l'equitat i la inclusió de la població més desfavorida són la raó de ser de la nostra tasca.

Les prioritats reflectides en aquest apartat s'han construït a partir de les aportacions dels agents de desenvolupament en els tallers de reflexió sobre el Pla Director 2020-2023.

6.1. Actuacions de cooperació al desenvolupament

L'Agenda 2030 entén el desenvolupament sostenible com un procés integral i universal. En el període que cobreix aquest Pla Director, es farà un esforç per emmarcar les actuacions de cooperació en els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Per aquest motiu, tant els projectes executats per les ONGD i els agents de cooperació als països del Sud mitjançant les convocatòries de subvencions com els acords bilaterals de cooperació directa hauran de vincular els resultats esperats amb les fites i els indicadors establerts en els ODS.

Tots els agents coincideixen a afirmar que la priorització dels sectors d'intervenció depèn de l'índex de desenvolupament humà (IDH) de cada país, regió o comunitat concreta. També assenyalen que s'ha de produir una alineació amb les prioritats i les necessitats de cada zona. Per mitjà d'aquest Pla Director, es prioritzen els sectors d'intervenció següents, que es relacionen amb els ODS corresponents:

Prioritat 1. Dret als serveis socials bàsics: salut, educació i aigua i sanejament

ODS 3. *Garantir vides saludables i promoure el benestar per a totes les edats.*

ODS 4. *Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, i promoure oportunitats d'aprenentatge duradores.*

ODS 6. *Garantir la disponibilitat i una gestió sostenible de l'aigua i de les condicions de sanejament.*

Prioritat 2. Desenvolupament local i dinamització de les economies comunitàries

ODS 2. Posar fi a la fam, aconseguir la seguretat alimentària, millorar la nutrició i promoure una agricultura sostenible.

ODS 8. Promoure un creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, una ocupació plena i productiva i un treball decent per a totes les persones.

ODS 12. Garantir patrons de consum i de producció sostenibles.

Prioritat 3. Drets humans i equitat de gènere

ODS 5. Aconseguir l'equitat de gènere i empoderar totes les dones i les nines.

ODS 16. Promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar a totes les persones accés a la justícia, i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.

Prioritat 4. Protecció del medi ambient i la biodiversitat, i lluita contra el canvi climàtic

ODS 7. Garantir l'accés de totes les persones a fonts d'energia assequibles, fiables, sostenibles i renovables.

ODS 13. Combatre amb urgència el canvi climàtic i els efectes que comporta.

ODS 14. Conservar i utilitzar de manera sostenible els oceans, els mars i els recursos marins per a un desenvolupament sostenible.

ODS 15. Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscs de manera sostenible, combatre la desertificació, detenir i revertir la degradació de les terres i frenar la pèrdua de la biodiversitat.

6.2. Prioritats geogràfiques

Per garantir l'eficàcia i l'impacte de les actuacions de desenvolupament, i d'acord amb les aportacions majoritàries dels agents de cooperació, es tindran en compte els criteris següents a l'hora d'establir les prioritats geogràfiques:

- ✓ Països empobrits on les entitats balears despleguen actualment actuacions de cooperació. Tot i que l'IDH és un criteri fonamental, s'ha de tenir en compte que hi ha regions especialment vulnerables dins països amb un IDH mitjà o, fins i tot, mitjà-alt.
- ✓ Països del sud de la conca mediterrània, per la situació estratègica de les Illes Balears i atesa la seva problemàtica social i humanitària (la DG de Cooperació és sòcia del projecte europeu «MedTOWN: coproducció de polítiques socials amb actors de l'economia social i solidària per combatre la pobresa, la desigualtat i l'exclusió social», iniciat el 2019).
- ✓ Països on persisteixen crisis oblidades i crisis climàtiques, i països amb població refugiada.
- ✓ Països generadors de fluxos migratoris cap al nostre país.

- ✓ Països on existeix una relació històrica de cooperació des de les Illes Balears.

Aquest IV Pla Director estableix un únic nivell de països prioritaris, als quals es destinarà, com a mínim, el 80 % dels fons en matèria de cooperació. El percentatge restant es podrà destinar als altres països receptors d'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD) de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE).

Zona/Regió	Països
Àfrica subsahariana	Senegal, Mali, Burkina Faso, Níger, Etiòpia, Burundi i República Democràtica del Congo.
Amèrica Central i Carib	Haití, Guatemala, El Salvador, Hondures i Nicaragua.
Regió andina	Equador, Perú i Bolívia.
Regió mediterrània	Marroc, República Àrab Sahrauí Democràtica, Algèria, Tunísia i Palestina.

6.3. Actuacions d'acció humanitària

L'acció humanitària treballa per protegir la vida, els drets i la dignitat de les persones, tant en emergències com en situacions de crisis prolongades. Les intervencions, per part del Govern, se centraran en els desastres naturals i els conflictes armats en les fases d'assistència i rehabilitació, principalment en les crisis oblidades, que obliguen, en la majoria dels casos, a desplaçaments forçosos amb una gran vulnerabilitat de la població. Aquestes actuacions cerquen **alleujar les persones de situacions de gran debilitat i indefensió i mitigar-ne el sofriment; proveir la població de béns i serveis bàsics i garantir espais d'arribada lliures de violències i agressions sexuals, i protegir els seus drets segons els estàndards internacionals.**

En el panorama humanitari internacional s'aprecia un augment de conflictes i de situacions complexes de violència, així com un nombre més alt de fenòmens climàtics extrems, produïts, en gran part, pel canvi climàtic. La dificultat per resoldre aquestes situacions provoca una pobresa creixent i un augment de les desigualtats no només entre països sinó també entre la població d'un mateix país.

En els darrers anys s'ha produït un avenç entre tots els actors humanitaris que ha permès un progrés en els debats, plasmat en la Cimera Humanitària Mundial i en els compromisos del Grand Bargain. Aquests acords fixen els grans reptes del sistema humanitari internacional i estableixen una acció humanitària més eficient, efectiva i adaptada als reptes presents i futurs per aconseguir reduir les pèrdues humanes i el sofriment de les persones afectades per les crisis. La finalitat no és una altra que millorar l'eficàcia del finançament mitjançant la necessitat de promoure el treball en xarxa, crear noves aliances, fomentar la participació de la població local, tendir al nexa entre ajuda humanitària i desenvolupament,

potenciar les transferències en efectiu i apostar per l'equitat de gènere i de respecte pels drets humans.

El Govern balear s'alinea amb aquestes propostes i se centrarà, especialment, a impulsar la participació de la població afectada i dels actors locals, a fer un enfocament basat en drets humans i protecció, a incrementar les respostes basades en transferències en efectiu, a treballar per les actuacions específiques per a la protecció de la violència de gènere i sexual i a fer una aposta estratègica per les crisis oblidades.

Prioritat 1. Satisfacció de les necessitats bàsiques, urgents i immediates

ODS 1. Posar fi a la pobresa i enfortir les respostes de les poblacions afectades davant pèrdues econòmiques inesperades durant els desastres i els conflictes de gran complexitat.

ODS 2. Posar fi a la fam, aconseguir la seguretat alimentària, millorar la nutrició i promoure una agricultura sostenible.

ODS 3. Garantir vides saludables i promoure el benestar per a totes les edats.

ODS 4. Garantir l'accés a l'educació bàsica de qualitat de les nines i els nins.

ODS 6. Garantir la disponibilitat i una gestió sostenible de l'aigua i de les condicions de sanejament.

ODS 13. Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.

Prioritat 2. Protecció dels drets fonamentals de la població afectada per situacions d'emergència o crisis cròniques

ODS 5. Aconseguir l'equitat de gènere i empoderar totes les dones i les nines.

ODS 16. Promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar a totes les persones accés a la justícia i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.

6.4. Actuacions d'educació per a la transformació social

L'educació per al desenvolupament (EpD) ha evolucionat significativament en les darreres dècades. De la mateixa manera que en altres àmbits geogràfics, a les Illes Balears conviuen conceptes i pràctiques de l'educació per a una ciutadania global (ECG), anomenada «de cinquena generació», amb els de la nova educació per a la transformació social (ETS), anomenada «de sisena generació».

Durant els darrers anys s'ha iniciat l'impuls d'aquest àmbit recuperant una línia de subvencions i treballant essencialment en dos àmbits: l'educació formal (amb un programa d'EpD desenvolupat juntament amb la Conselleria d'Educació des de l'any 2017 i la tasca de les ONGD en els centres educatius) i l'educació no formal (amb múltiples campanyes de conscienciació, el Festival d'Altres Cinemes o el Programa de Comerç Just, entre d'altres).

G
O
I
B
/

L'ECG, plenament instal·lada en el sector de l'EpD, se centra en la construcció d'una ciutadania crítica, conscient dels reptes del món actual, la defensa de la dignitat de la persona, el respecte per la diversitat, la consciència ambiental, el consum responsable, els drets humans, l'equitat de gènere i la participació democràtica. Les pràctiques desenvolupades en la darrera dècada per l'ECG han afavorit la reflexió dels seus principals actors al voltant de noves mirades que enriqueixen els processos d'EpD.

En aquest sentit, l'ETS reprèn les aportacions de l'ECG i remarca la necessitat d'educar des d'un pensament crític per assumir responsabilitats, empoderar-se i actuar a favor de la transformació de la realitat. L'ETS incorpora els enfocaments local-global i polític-pedagògic, la diversitat de subjectes i agents i el treball estructurat i en xarxa. Tot això comporta la incorporació de nous actors, formes de treball i metodologies. Aquest procés de reflexió participativa al voltant de l'ETS també s'ha duit a terme entre els principals agents de l'EpD a les Illes Balears mitjançant diferents trobades de formació i capacitació, en les quals s'ha posat de manifest la clara tendència i motivació del sector per avançar en el desenvolupament de línies d'actuació orientades cap a l'ETS.

En aquest context, i per la rellevància que té l'EpD en la transformació social, la Direcció General de Cooperació ha decidit impulsar l'elaboració de l'**Estratègia d'Educació per a la Transformació Social de les Illes Balears**, que pretén ser un marc d'actuació que determini les línies bàsiques de la cooperació balear per als propers anys per afrontar els reptes que planteja l'ETS. Per elaborar-la, es durà a terme un procés d'anàlisi i reflexió al voltant de les dimensions, els enfocaments, els actors i les metodologies de l'ETS. Es pretén que, en aquest procés participatiu, tots els agents rellevants de l'EpD a les Illes Balears (administracions públiques, ONGD, Universitat, comunitat educativa, fons insulars de cooperació i solidaritat, Plataforma del Voluntariat, moviments socials, etc.) puguin aportar la seva visió en el propòsit de continuar avançant i aprofundint en els processos d'ETS. Es preveu que aquesta nova estratègia, que per a l'elaboració tindrà assessorament especialitzat extern, sigui aprovada pel Consell de Cooperació de les Illes Balears durant l'any 2020.

7. Modalitats i instruments de la cooperació al desenvolupament

La Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament, en els articles 17 i 18, estableix les modalitats i els instruments de la política de cooperació del Govern de les Illes Balears. D'acord amb aquesta norma i mitjançant el diàleg amb els agents de desenvolupament, els successius plans directors han atorgat més o menys pes a uns o altres instruments i modalitats, depenent de la conjuntura econòmica i sociopolítica de cada període.

7.1. Modalitats

La Llei balear preveu dues maneres de dur a terme l'activitat de cooperació: la que executa directament l'Administració de la CAIB amb altres institucions o entitats, públiques o privades, nacionals o internacionals (modalitat directa), i la que el Govern finança, mitjançant subvencions o altres instruments, a través d'entitats socials o altres agents de desenvolupament (bilateral mitjançant agents de cooperació).

La modalitat de **cooperació directa** permet establir una relació institucional de primera mà amb administracions públiques descentralitzades del Sud (bilateral) i organismes internacionals (multilateral), com també l'intercanvi mutu de coneixements, bones pràctiques i estratègies per al desenvolupament social i econòmic. Aquestes relacions es materialitzen, generalment, mitjançant convenis de col·laboració amb les institucions i els organismes públics socis.

El desenvolupament d'aquesta modalitat s'ha vist alentit en els darrers períodes, d'una banda, per les retallades dels pressuposts destinats a cooperació arran de la crisi econòmica i financera sorgida a final de l'any 2008 i, de l'altra, pels esforços de recuperació dels anys posteriors, que es varen centrar en el suport a les entitats socials perquè poguessin enfortir la seva estructura i capacitat de gestió. En el moment actual, el Govern de les Illes Balears considera que hi ha les condicions adequades per donar un impuls a la modalitat de cooperació bilateral i multilateral directa. Per això, aquest Pla Director pretén consolidar les actuacions amb administracions descentralitzades i organismes internacionals en els països i àmbits prioritaris per a la cooperació de la nostra comunitat definits en aquesta estratègia.

Es treballarà la cooperació amb els països prioritaris on hi ha una presència important de recursos públics balears a través dels projectes subvencionats a entitats de desenvolupament. La finalitat última és concentrar l'ajuda per augmentar-ne l'eficiència, coordinar les actuacions per compartir bones pràctiques i donar suport institucional als socis locals. Es vol donar una atenció especial als països de la ribera sud de la Mediterrània, per la importància estratègica que suposa la nostra situació de veïnatge i per la crisi social i humanitària en la qual es troba immersa la zona. Per això, es vetlarà perquè l'enfocament basat en els drets humans es reflecteixi en totes les intervencions directes.

En el marc d'aquesta modalitat, també es podran dur a terme processos de cooperació tècnica mitjançant els quals les Illes Balears aportin experiència als països del Sud, sempre que existeixi la voluntat de les administracions o entitats descentralitzades del país soci.

En la modalitat de **cooperació bilateral mitjançant agents de cooperació al desenvolupament** s'inclouen les iniciatives d'acció que provenen de les entitats de cooperació, especialment de les ONGD, i que són finançades per l'Administració autonòmica, generalment mitjançant les convocatòries de subvencions, d'acord amb les línies estratègiques del pla director en vigor i amb els principis de concurrència, publicitat i transparència.

Un dels avantatges de la cooperació descentralitzada respecte de la cooperació estatal és el major contacte amb la societat civil i el lligam amb les entitats socials, fet que facilita la participació social i la complementarietat entre els agents implicats. Aquesta proximitat amb la ciutadania també facilita la implantació d'actuacions i la consecució de resultats, tant de cooperació com d'educació per al desenvolupament. Per això, aquest Pla pretén continuar enfortint i reconeixent la tasca transformadora de les entitats balears i dels seus socis als països del Sud.

7.2. Instruments

Durant el procés participatiu duit a terme per definir les directrius bàsiques d'aquest Pla Director, els agents de desenvolupament varen concloure que s'havia de fer una **aposta més decidida per la cooperació tècnica i l'educació per al desenvolupament**. Per això, per al proper període quadriennal, es promouran preferentment els instruments següents, que s'han considerat els més adequats per assolir els resultats esperats.

7.2.1. Cooperació tècnica

La cooperació tècnica comprèn les mesures destinades a enfortir les capacitats individuals i organitzatives de les persones i les entitats del Sud, amb la finalitat que siguin les protagonistes de la millora de les condicions de vida de la seva població. Per tant, inclou qualsevol modalitat d'assistència **adreçada a la formació i la qualificació de recursos humans en el país soci**, així com actuacions de recerca i de desenvolupament tecnològic. En l'àmbit de les Illes Balears, la cooperació tècnica es tradueix en l'enviament de personal tècnic de l'Administració per dur a terme una transferència de coneixements al personal d'una institució, un organisme o una entitat social del Sud, amb la identificació i la demanda prèvies del país soci. El desplaçament també es pot fer de manera inversa: l'Administració balear pot acollir professionals del país soci, amb la qual cosa es posa de manifest que aquesta relació d'intercanvi entre homòlegs permet un aprenentatge mutu.

G
O
I
B
/

L'aplicació d'aquest instrument està lligada a la Comissió Interdepartamental de Cooperació per al Desenvolupament (CICD) com a òrgan de coordinació tècnica que assegura la complementarietat de l'activitat de l'Administració autonòmica en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament. Entre les funcions de la Comissió també es troba la d'impulsar assistències tècniques consistents en l'assessorament i la transferència de coneixements que el personal expert de les Illes Balears pot proporcionar als professionals dels països del Sud. Tot això s'ha de concretar en la creació d'un catàleg de cooperació i en l'estandardització de les condicions per a tot el personal públic que vulgui participar en un procés de cooperació tècnica.

D'altra banda, l'Agenda 2030 de les Nacions Unides reclama la necessitat d'unir els recursos tècnics als financers per avançar en el desenvolupament i aposta per una nova forma de relació Nord-Sud basada en l'intercanvi i l'aprenentatge recíproc. També assenyalava que les aliances generades arran d'aquestes relacions han de posar èmfasi en l'horitzontalitat per promoure el desenvolupament sostenible. Específicament, l'ODS 17 cerca la creació d'aliances que fomentin la «mobilització de coneixements, capacitat tècnica, tecnologia i recursos» per al desenvolupament sostenible.

Continuarem donant suport mitjançant convocatòries de subvenció que incloguin assistències tècniques en projectes i programes de desenvolupament més grans impulsats pels agents de cooperació de les Illes Balears.

La modalitat de cooperació tècnica directa es gestionarà des de la CICD i, paral·lelament, mitjançant les convocatòries públiques de subvencions, es continuarà donant suport a les iniciatives de cooperació tècnica presentades per les entitats socials de les Illes Balears amb els socis del Sud.

7.2.2. Cooperació econòmica

Es tracta de l'**instrument principal d'execució** de la política autonòmica de cooperació al desenvolupament, i es fa possible mitjançant els ajuts econòmics en condicions no reemborsables. Aquestes aportacions econòmiques es poden executar mitjançant les dues modalitats assenyalades: o bé a través de convocatòries públiques de subvencions, adreçades a ONGD, per donar suport a projectes de cooperació en els països socis; o bé de manera directa, mitjançant convenis de col·laboració entre el GOIB i administracions descentralitzades del Sud (bilateral), o amb agències de les Nacions Unides o organismes internacionals (multilateral).

En els darrers anys, s'ha fet palesa la necessitat d'aclarir i simplificar els procediments de gestió de les ajudes a l'exterior i, d'aquesta manera, donar resposta a les demandes dels agents socials de cooperació per fer més àgil i realista la gestió dels ajuts. Per aquest motiu s'aprovà el Decret 15/2018. Aquest Decret presenta millores importants, tant pel que fa a les ajudes concedides en règim de concurrència competitiva com per als procediments de concessió

directa. A més, regula la creació del Registre d'ONGD de les Illes Balears, dirigit a les entitats privades sense ànim de lucre que, d'acord amb els estatuts respectius, tinguin com a objectiu la realització d'activitats o projectes relacionats amb la cooperació al desenvolupament.

7.2.3. Formació

La formació és un **instrument fonamental per millorar la qualitat de la cooperació**, i la proposta per a aquest període 2020-2023 és continuar amb la formació especialitzada dels agents de cooperació.

Durant aquest cicle, la formació especialitzada als agents de cooperació s'alternarà amb sessions formatives temàtiques que aprofundiran en qüestions d'interès per a un públic més ampli, que inclogui altres actors dels àmbits cultural, social o de la comunicació, i amb actuacions formatives més generals, com ara els cursos de cooperació organitzats anualment amb l'Escola Balear d'Administració Pública.

Durant el primer trimestre de cada any, s'elaborarà un pla anual formatiu en què s'especificaran el conjunt d'actuacions formatives que organitzarà la Direcció General de Cooperació. Aquesta formació estarà coordinada amb l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat de la UIB.

8. Recursos

Segons el que disposa la Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament, el pla director ha d'establir els recursos pressupostaris indicatius que orientin les actuacions de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en matèria de cooperació al desenvolupament durant el període de vigència. Aquests recursos, que venen determinats anualment en la llei autonòmica de pressuposts, s'han de concretar en els plans anuals corresponents.

En el marc d'aquest Pla Director, el Govern de les Illes Balears manté el compromís de proporcionar recursos econòmics destinats a l'ajuda oficial al desenvolupament per contribuir a l'assoliment dels ODS. Per això, durant el període 2020-2023, i respectant els Acords de Bellver, **es garanteix un increment anual del pressupost** destinat a iniciatives de cooperació internacional i d'educació per a la transformació social, en la mesura que la conjuntura econòmica ho permeti.

Quant a la distribució del pressupost, una vegada reservades les partides de gestió interna i d'aportacions directes a altres organismes i entitats (fons insulars, UIB, programa «Escola en Pau», CONGDIB, Comerç Just), es tendirà al repartiment de la resta de partides de la manera següent:

Àmbit	%	Del qual:
Cooperació al desenvolupament	65 %	A través d'entitats: el 80 %
		De forma directa: el 20 %
Educació per a la transformació social	20 %	A través d'entitats: 90 %
		De forma directa: 10 %
Postemergències i ajuda humanitària	15 %	A través d'entitats: 90 %
		De forma directa: 10%

L'any 2019 es va iniciar el projecte europeu ENI CBC MED «MedTOWN: coproducció de polítiques socials amb actors de l'economia social i solidària (ESS) per combatre la pobresa, la desigualtat i l'exclusió social», d'una durada de tres anys. La Direcció General de Cooperació és un dels socis del projecte, la qual cosa tindrà una implicació directa en els recursos humans i econòmics de l'àrea, atès que s'haurà de contractar personal per poder complir els compromisos adquirits.

Pressupost total del «MedTOWN»	Aportació del «MedTOWN» al GOIB	Aportació del GOIB al «MedTOWN»
3.444.831,73 €	223.705,44 €	34.913,57 €

Quant als recursos humans, la Direcció General de Cooperació disposa d'un equip tècnic i administratiu estable, el qual participarà en la consecució dels objectius d'aquest Pla Director.

9. Seguiment i avaluació del Pla Director

La Direcció General de Cooperació entén que l'acció d'avaluar constitueix un instrument d'anàlisi per a la millora de les polítiques públiques de desenvolupament, atès que proporciona informació rellevant per a la presa de decisions. També és un procés generador d'aprenentatges en favor de la millora de la qualitat i l'eficàcia de les accions.

El Pla Director **es revisarà en dos moments**: durant el procés se'n farà un seguiment intern, i durant el darrer mig any de vigència se'n farà una avaluació de resultats. El seguiment es farà a l'equador del període d'execució del Pla, amb l'objectiu de valorar què s'aconsegueix i en quina mesura, i per adaptar l'estratègia al context mitjançant els canvis que siguin necessaris. L'avaluació final es durà a terme mitjançant una anàlisi sistemàtica del compliment dels indicadors. La construcció d'indicadors és fonamental per verificar l'assoliment dels objectius en termes de resultats. Per aquest motiu, d'aquest document estratègic s'ha de derivar una matriu de planificació i seguiment, en la qual s'estableixin els objectius i els resultats, juntament amb els indicadors i les accions.

Tant el seguiment com l'avaluació es duran a terme de manera participativa, i es procuraran integrar les aportacions de tots els agents de cooperació representats en el Grup de Treball de Seguiment i Avaluació del Pla Director, que es preveu que es renovi en el marc del Consell de Cooperació.